

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

Een inventarisatie van een weide-vogelgebied

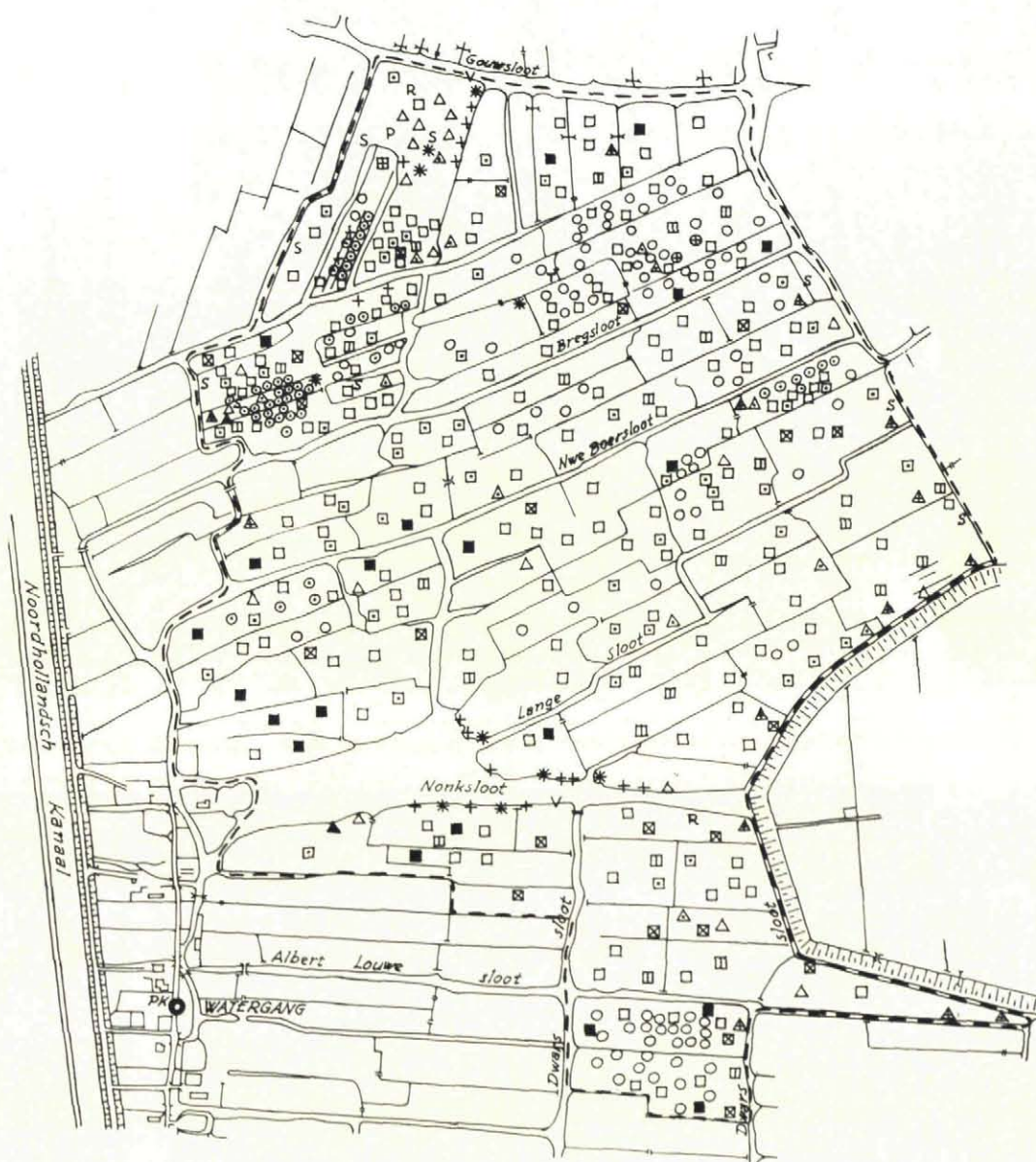
C. W. VAN SIJVELD, J. C. SCHIPPER, A. L. PIETERS en Chr. v. ORDEN.

Het begrip weide-vogelreservaat is iets van de laatste jaren. Na de tweede wereldoorlog begon de natuurbescherming zich serieus met weidevogels bezig te houden. Immers na dat tijdvak ging de landbouw zich dermate intensiveren en mechaniseren, dat diverse weidevogelsoorten erg achteruit gingen. De samenhang tussen weide en weidevogel werd toen pas goed ingezien en, wat belangrijker is, de uitgesproken weidevogelgebieden werden in grote trekken bekend.

Hoe recent echter de interesse in weidevogels en de studie van weidevogelgebieden is blijkt wel uit het feit dat in biologische kringen zeer uiteenlopende scala gebruikt worden t.a.v. het begrip weidevogel-

gebied of weidevogelreservaat. Dit begrip moet dan gebaseerd zijn op de populatiedichtheid en soortenrijkdom, aangezien alle andere uitlatingen vaak niet vrij zijn van een subjectieve beoordeling.

Vogelaars uit Limburg, uit Noordholland of uit Friesland zullen in eerste instantie heel andere criteria hanteren t.a.v. dit begrip. Hoe groot moet een weidevogelreservaat zijn om bestaansrecht te hebben en hoe kan men een populatie op peil houden, c.q. verbeteren? Wat zijn onze beste weidevogelterreinen en waar zijn ze gelegen? Het zijn vragen die veelal maar gedeeltelijk te beantwoorden zijn omdat onze kennis op dit gebied maar al te vaak te kort schiet. Thijsse noemde in het vogeljaar als weide-

LEGENDA

----- GREN VAN HET GEINVENTARISEERDE GEBIED

○ VISDIEF (101)	▣ TURELUUR (26)	▲ ZOMERTALING (14)	P PORCELEINHOEN (1)
⊙ ZWARTE STERN (49)	⊠ KEMPHAAN (22)	▲ WINTERTALING (2)	R WATERRAL (2)
⊕ KOKMEEUW (2)	■ SCHOLEKSTER (21)	∇ FUUT (2)	S WATERSNIP (9)
□ GRUTTO (148)	△ WILDE EEND (20)	+ MEERKOET (19)	T TORENVALK (1)
▣ KIEVIT (48)	△ SLOPEEND (13)	* WATERHOEN (10)	

Fig. 1. Varkensland. Inventarisatie van de broedvogels (behalve de zangvogels) in 1964.

Fig. 2. *Weiden en sloten in het Varkensland.*

vogels: Grutto, Kievit, Kemphaan en Tureluur. Hij geeft geen gegevens over populatiedichtheid. Klomp noemt in zijn dissertatie 1 paar Kieviten per 3 ha een goed kievitenbestand. Haverschmidt noemt enkele maximale dichtheden voor de Grutto, doch geen gemiddelden. Braaksma stelt als criterium (pers. med.) voor een weidevogelgebied 1 weidevogel per ha. Onder weidevogel verstaat hij ook Kievit, Grutto, Tureluur en Kemphaan.

Naar aanleiding van dit gebrek aan gegevens hebben wij in 1964 een nieuw Staatsnatuurreservaat tussen IJpendam en Watergang, gemeente Landsmeer, het „Varkensland”, zeer intensief geïnventariseerd en alle nesten in kaart gebracht. Zie hiervoor fig. 1.

We hebben ons hierbij niet beperkt tot de genoemde specifieke weidevogelsoorten, doch hierin alle vogels betrokken die mees- tentijds in weilanden broeden of hiermee

een directe samenhang aan de dag leggen. Ofschoon het niet direct de bedoeling was zijn verder riet- en watervogels opgenomen met uitzondering van de zangvogels. Alle vogelsoorten behalve zangvogels zijn op deze wijze in kaart gebracht en het resultaat is een inventarisatie van weidevogels in uitgebreide zin. Alleen het gebied dat per 1 maart 1964 aangekocht was of waar de Staat een voorkooprecht had is geïnventariseerd. De lezer moet dus niet denken dat de grens langs de mooiste percelen getrokken is. De percelen direct grenzende aan het geïnventariseerde gedeelte doen qua populatiedichtheid niet onder voor het geïnventariseerde gedeelte. De grens is dus uitsluitend om genoemde reden zo gekozen. Het geïnventariseerde gedeelte is 125,75 ha groot. Hiervan is 18,10 ha water, 16,85 ha bestaat uit riet, biezten, russen en veenmos en 90,80 ha bestaat uit weiland. Grote delen hiervan zijn van relatief vrij goede

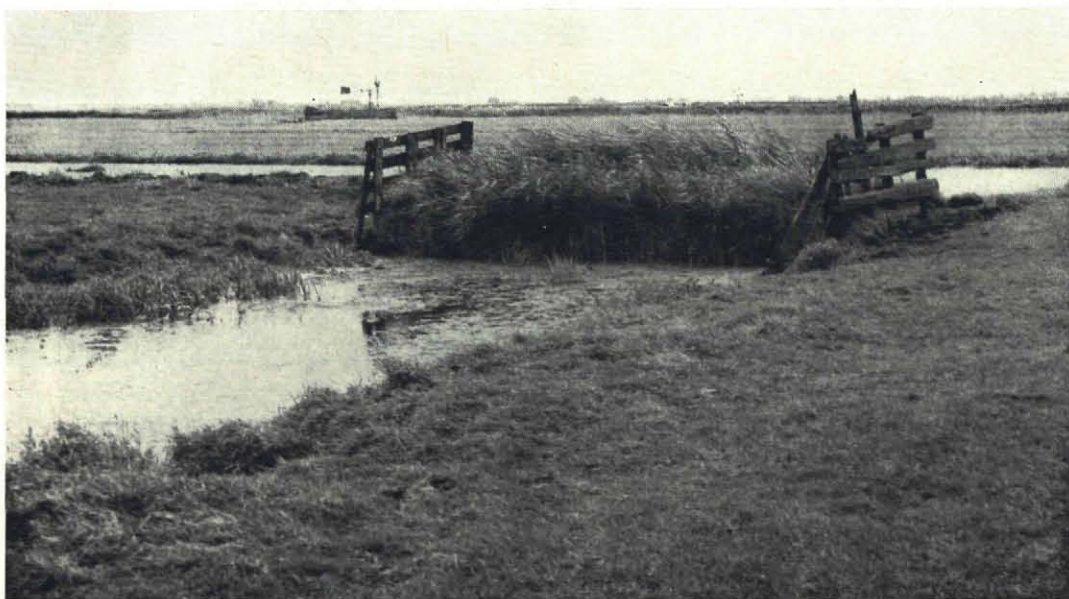

Fig. 3. Een rustiek dammetje over een der vele sloten.

landbouwkundige kwaliteit. Een indruk van het gebied geven fig. 2, 3 en 4.

De waterstand staat in het zomerseizoen vrijwel ononderbroken op 15 cm beneden het maaiveld, hetgeen bereikt wordt door onderbemaling met kleine windmolens. Zoals gezegd is dit „Varkensland” zeer intensief geïnventariseerd. Alle op de kaart vermelde gegevens duiden gevonden nesten aan.

Steekproefsgewijze hebben wij elkaar gecontroleerd door verscheidene percelen afzonderlijk te inventariseren. Van één perceel maakte ieder dus een inventarisatie. Deze inventarisaties werden naderhand met elkaar vergeleken. Dit werd zo vaak herhaald dat na verloop van tijd het aanwezige verschil tot nul gereduceerd werd. De op de kaart verwerkte gegevens zijn dan ook vrijwel 100% juist en betrouwbaar. Zodoende kregen wij een goed beeld van de soortenrijkdom en de populatiedichtheid van dit bijzonder fraaie weidevogelgebied.

De populatiedichtheid was als volgt:

Visdief: 0,80/ha,
Zwarte stern: 0,39/ha,
Grutto: 1,18/ha,
Kievit: 0,38/ha,
Tureluur: 0,21/ha,
Kemphaan: 0,17/ha,
Scholekster: 0,16/ha,
Slobeend: 0,10/ha,
Zomertaling: 0,11/ha,
Meerkoet: 0,15/ha,
Waterhoen: 0,08/ha,
Watersnip: 0,07/ha.

Soorten waarvan te weinig broedselaantallen aanwezig waren, zijn buiten beschouwing gelaten, alhoewel ze wel degelijk maatgevend kunnen zijn. Het spreekt vanzelf dat soorten als Waterral en Porcelinhoen nooit de dichtheid van Kievit en Grutto benaderen.

Verschillende soorten geven een duidelijke voorkeur te zien voor „microbiotopen.” Zo waren Grutto's verzot op sloten

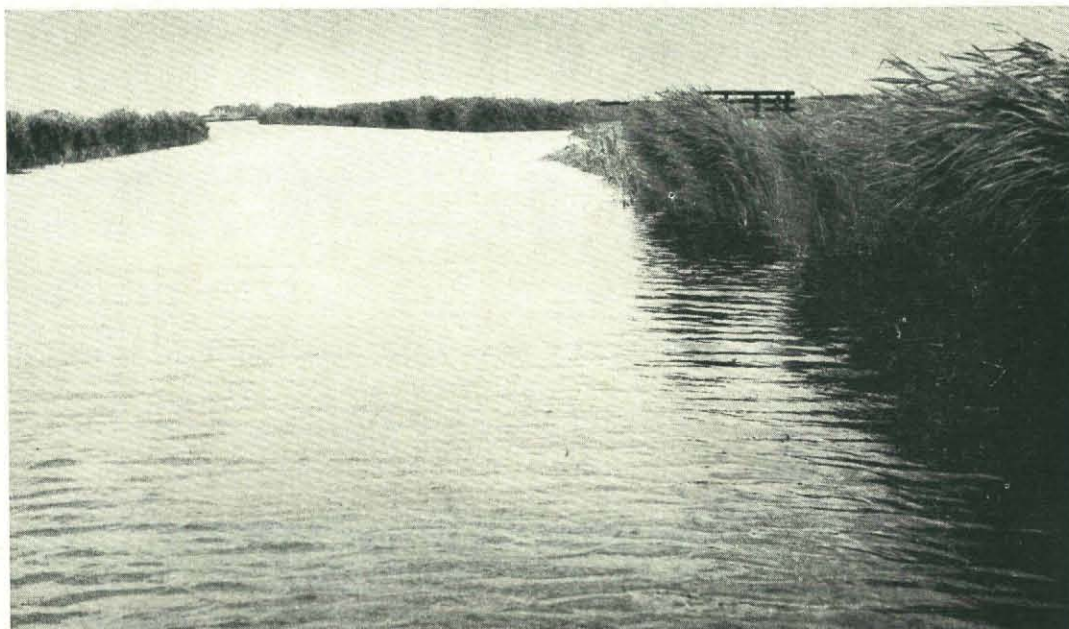

Fig. 4. *Een van de brede sloten, die het gebied doorsnijden.*

welke met veenmos dichtgegroeid waren. Zou men het aantal gevonden grutto-nesten in deze sloten per ha gaan uitdrukken, dan komen we op een gemiddelde van 46 paren per ha! Dit cijfer is natuurlijk niet reëel om een populatiedichtheid, doch wel om de grote voorkeur voor veenmos aan te geven. Wellicht zijn op deze wijze dichtgroeïende plassen en sloten de oerbiotopen van de Grutto. Direct na het uitkomen van de jongen trokken de Grutto's die op veenmos gebroed hadden echter de weilanden in. Ook Watersnippen hebben een voorkeur voor bovengenoemde terreinen. In tegenstelling tot de Grutto bleven de jongen van Watersnippen — welke zeldzaam mooie kuikens zijn — in de veenmosgebieden en zochten Watersnippen die in het normale weiland gebroed hadden juist deze veenmosstroken op. De Zwarte sterns hadden een duidelijke voorkeur voor veenmossloten, doch broedden ook zonder meer in het weiland.

Bij het Porceleinhoen was het interessant te constateren dat 27 dagen na het uitkomen van de jongen de oude vogels de jongen nog steeds leidden. Het nest lag in een oeverzeggevegetatie en bevatte 11 eieren. Jonge Porceleinhoentjes lijken in hun gedrag evenals jonge Waterrallen op verbazingwekkend snelle zwarte ratjes. Het zal de lezer, al met al, duidelijk zijn dat het „Varkensland” een bijzonder rijk weidevogelgebied is dat met recht tot reservaat gevormd is. Naar wij hopen zullen er in de nabije toekomst meer van dergelijke terreinen aangekocht worden, te meer daar in heel Europa de weidevogels erg achteruitgaan en de mooiste weidevogelgebieden van geheel Europa juist in Nederland liggen.

Litteratuur:

- Voous, K. H., 1960: Atlas van de Europese vogels.
Haverschmidt, F., 1963: The black-tailed Godwit.
Thijssen, Jac. P., 1942: Het vogeljaar.